

kommer helt nye Klasser op, nogle gamle Klasser smuldrer hen, og der maa som Følge heraf indledes en ny Politik; saa kommer en ny Næringsret, ny Erhvervs-politik og ny Socialpolitik, alt dette skyder frem ganske simpelt ved Ændringen af Driftsformen, og der sker da ogsaa nu en Ændring af Driftsformen, som er i fuld Kontinuitet med de tidligere Ændringer, fra Familieproduktion over Haandværk til Husindustri og til Fabriksindustri og endelig til det, der hedder de koncentrerede Bedrifter. Der er saamænd ikke noget mærkeligt i det, og det er, som sagt, noget, der kunde læres længe før Krigen; her i Landet har det været doctret fra 1892.

Hvad Krigen derimod burde have lært os, er dette, at nu, lige i den Tid, der staaer for, kommer Tyngdepunktet med Hensyn til Erhvervslivet til at ligge paa et helt andet Sted, nemlig i det for hele vor og de andre Staters Tilværelse afgørende Spørgsmaal: Kan Produktionen komme i Gang, kan den komme ind i en normal Gænge, kan den ruste sig til det yderste i Kampen om det, der bliver tilbage af Verdensmarkedet? Det er det store Spørgsmaal, der ligger for i Øjeblikket. Bag dette Spørgsmaal ligger den positive Viden om, at dette Verdensmarked for Europas Vedkommende vil blive mindre end før, det vil sige, at Verdensdelen vil faa mindre at leve af end før; og dette mindre maa saa Staterne kæmpe om mellem sig. Tror de Herrer, at naar der nu vises en vis Tilbøjelighed fra Englands Side til under en eller anden Form at komme til Forstaaelse med Sovjetrusland, at det da er af Hensyn til Hr. Trotskys og de andre Herrerens blaa Øjne. Det tror jeg ikke. Jeg tror, det er, fordi Udviklingen i Rusland er den nærmeste Redningsplanke for den europæiske Produktion, og paa den ønsker England nok at sidde først. Men naar det ene fornødne altsaa er at faa Produktionen i Gang og faa den til at bruge sin yderste Kraft, til at spejde efter, hvor der er Markeder, og til at kaste sig over dem, hvor den kan, mener jeg, det ikke er muligt at finde et uheldigere Tidspunkt til at foretage sig noget, der dog vil være en Svækkelse af den mægtigste Løftestang for den produktive Kraft: det private Initiativ.

Om selve Lovforslagets Nødvendighed er der, som den højtærede Minister har fremhævet, og som ogsaa en æret Kollega har peget paa, jo slet ikke nogen Strid. Det ærede 5te Medlem for Skanderborg

Amt (Korsgaard) betegnede meget klart, forekommer det mig, hvad der egentlig var Forskellen mellem os. Det var et Mer eller et Mindre: om man mere lagde Vægt paa Ængstelsen for, at man skulde komme til at gaa for vidt med Hensyn til Begrænsningen af Erhvervenes frie Rørelse, eller om man mente, at det, det i første Række kom an paa, var at binde Erhvervene. Det er i Virkeligheden der, Forskellen mellem os ligger — det er ikke med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt en Lovgivning er paakrævet eller ikke —, og saa er det i Spørgsmaalet om at faa alt det flydende ud af Loven og i Spørgsmaalet om at faa Politikerne fjernet fra det Raad, som skal være ikke alene et Undersøgelsesraad, men i Virkeligheden en Domstol i 1ste Instans. Alle disse Ting beder jeg særlig Venstre, men for øvrigt ogsaa de Medlemmer indenfor det radikale Parti, som er sængstelige ved denne Lovgivning, om at have Opmærksomheden henvendt paa, naar Lovforslaget kommer til Behandling i det andet Ting. Og hvad det ærede socialdemokratiske Parti angaar, vilde jeg mene, at det maaske ikke burde løbe alt for begejstret til ved Gennemførelsen af denne Lov, thi jeg ser ikke rigtig, hvorledes det skulde kunne blive muligt, at ikke ogsaa visse Fagforeninger faldt ind under den.

Vi er jo ude over den Periode i den økonomiske Udvikling, hvor man i Arbejdskraften alene saa en Vare. Vi ved jo nu, at Arbejdskraften har en Fjendommelighed, som ingen anden Vare har, nemlig den, at der altid hænger et Menneske uløselig forbundet ved den, men vi ved ogsaa, at en Side af Arbejdskraften er, at den er en Vare, at den altsaa kastes ind i Markedet og kommer til at staa under Loven for Tilbud og Efterspørgsel. Det var jo netop det, Karl Marx saa saa klart, den Gang han fremsatte sin Lære om Reservearmeen, en Lære, som den Gang var rigtig. Men det gale var, at Karl Marx, uagtet han havde Sympati for Fagforeningerne, alligevel ikke rigtig troede, at de var i Stand til at hæve det af den klassiske Nationaløkonomi paastaaede Forhold mellem Tilbud og Efterspørgsel som det eneste afgørende for Arbejdsprisen. Han gik ikke saa vidt som Lassalle, han sagde ikke som Lassalle: Væk med Fagforeningerne, han sagde ikke som Lassalle: Fagforeningerne er ikke andet end Arbejdernes Forsøg paa at gebærde sig som Mennesker. Nej, Karl Marx troede paa Fagforeningerne, men han troede ikke nok